

ДЕЯКІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЦЕДУРИ НАБУТТЯ ПРАВА НА ЗАНЯТТЯ АДВОКАТСЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

Іммілейла Хаганіївна АДАМОВА,

*Науково-дослідний інститут
публічного права, м. Київ*

Аналіз нормативно правових актів, а також рішень, які приймаються органами адвокатського самоврядування, як основного виконавця процедури допуску до професії адвоката, надає можливість виокремити основні вимоги процедури допуску до професії адвоката за їх основною метою (або спрямованістю), які доцільно поділити на такі види: 1) встановлення і перевірка певних фактів (освіта, стаж тощо); 2) проведення організаційних заходів (кваліфікаційний іспит, стажування, присяга); 3) забезпечення належного документування для оформлення правового статусу адвоката (видача свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю тощо).

Однією із перших умов допуску до професії є виконання вимоги щодо наявності у майбутнього адвоката повної вищої юридичної освіти. Означена вимога, як і дві наступні (володіння державною мовою та стаж роботи в галузі права), на наш погляд, передусім стосуються документального підтвердження певних фактів. Втім, навіть при їх встановленні можуть виникати певні ускладнення. Так, якщо питання документального підтвердження володіння державною мовою зараз вже здебільшого вирішене, то підтвердження стажу роботи в галузі права все ще має свої нюанси.

Зауважимо, що стаття 6 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» надає визначення поняття «стаж роботи в галузі права». Останній слід розглядати як: «стаж роботи особи за спеціальністю після здобуття нею повної вищої юридичної освіти» [1]. Але, разом із тим, названий Закон також наголошує, що: «Порядок допуску до складення кваліфікаційного іспиту та перелік документів, що додаються до заяви, затверджуються Радою адвокатів України» [1, ст. 8]. Отже, саме Рада адвокатів України має визначити особливості процедури встановлення фактів наявності в особи, як повної вищої юридичної освіти, так і відповідного стажу роботи в галузі права.

В свою чергу, РАУ своїм рішенням № 270 від 17.12.2013 року дійсно затвердила «Порядок допуску до складення кваліфікаційного іспиту, порядок складення кваліфікаційного іспиту та методику оцінювання результатів складення кваліфікаційного іспиту для набуття права на заняття адвокатською діяльністю в Україні» (Порядок). Втім, сама РАУ стикається із ускладненнями у питанні встановлення стажу роботи в галузі права у особи, що бажає здобути статус адвоката. Адже в пункті 6 Порядку РАУ визначає аж 11 доволі змістовних та різноманітних

підпунктів, згідно яких стаж роботи на посадах слід зараховувати до роботи в галузі права. До цього РАУ зокрема додає, що: «при виникненні складнощів з віднесенням посади особи до роботи в галузі права слід виходити з кваліфікаційних вимог посадової інструкції Заявника, а також загальних відомостей Класифікатора професій ДК 003:2010» [2].

Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» пояснює призначення дій, які проводяться під час реалізації «кваліфікаційного іспиту», але ніяк додатково не характеризує сам захід (тобто не дає йому визначення як явищу). Натомість Порядок РАУ № 270 чітко зазначає, що: «Кваліфікаційний іспит є атестуванням особи, яка виявила бажання стати адвокатом» [2]. Така особливість дає можливість з'ясувати сутність «кваліфікаційного іспиту» як заходу з «атестації». Звісно, Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» не містить визначення поняття «атестація», як не роз'яснює сутність цього явища і Порядок РАУ № 270.

«Атестація» представляє з себе процедуру порівняння заздалегідь визначених компетенцій, характеристик особи або її досягнень із вимогами, задоволення яких свідчить про якісно виконану діяльність в минулому, а також вказує на те, що у майбутньому якість виконання певних видів робіт із високою вірогідністю буде щонайменше прийнятною. При цьому, «атестація» на відміну від оцінювання є чітко формалізованою процедурою, яка є підставою для прийняття управлінських рішень та завжди тягне за собою настання певних правових наслідків. Таким чином, «атестацію» можна характеризувати як потужний нормативно обґрунтований оціночний захід, який реалізується за логічно вибудованою схемою: 1) визначення бажаних якостей; 2) діяльність суб'єкта по набуттю бажаних якостей або досягненню необхідних результатів; 3) оцінювання досягнень та компетенцій; 4) видання та втілення атестаційного рішення. Щодо контексту нашого дослідження, то результатами «атестації» (тобто проведення «кваліфікаційного іспиту») буде допуск або недопущення майбутнього адвоката до проходження стажування. Виключенням із цього правила є випадки визначені Законом, коли особа вже пройшла стажування та одразу допускається до складання присяги адвоката.

Незважаючи на виключення (які не можуть характеризувати типову загальну ситуацію) наголосимо, що саме на цьому етапі виникає логічна суперечність. А саме: майбутній адвокат не допускається до адвокатської практики одразу після «атестації», натомість він лише проходить стажування. Тобто займається діяльністю під наглядом і керівництвом, а також навчається і підвищує власну кваліфікацію. Тоді виникає питання: а що саме перевіряли шляхом проведення попередньої «атестації»? І для чого, з якою метою це робили?

Відповідь міститься в Положенні РАУ № 270, яке засвідчує, що: «Кваліфікаційний іспит полягає у перевірці знань особи, яка виявила бажання займатися адвокатською діяльністю, в галузі права, історії адвокатури, адвокатської етики та виявленні рівня її практичних

навичок і умінь застосування норм права» [10]. Але таку відповідь навряд чи можна вважати задовільною, адже знання майбутнього адвоката вже підтверджені фактом наявності в нього належної освіти, а володіння потрібними вміннями та навичками засвідчене досвідом роботи (стажем). Отже, виходить так, що замість того аби провести захід, який сприятиме гарантуванню успішності майбутньої адвокатської діяльності, насправді було реалізовано захід, який підтверджує і без того вже засвідчену здатність особи пройти стажування (тобто підвищити власну кваліфікацію). Значно логічніше та ефективніше було б реалізувати ці дії в іншому порядку.

Варто додати, що проведення та проходження «Кваліфікаційного іспиту» безкоштовне (як для сторони, що атестує, так і для особи, яка проходить випробування). Крім того, у разі якщо особа бажає отримати доступ до професії адвоката й відповідає формальним вимогам, але з якихось причин втратила необхідні навички (наприклад, в результаті перерви у стажі), існуюча система не лише не допоможе їй увійти в професію, але й навпаки буде заважати цьому.

Отже, набуття права на заняття адвокатською діяльністю в Україні є нормативно визначеною процедурою доступу до професії, для якої запроваджене додаткове регулювання, тобто встановлено перелік вимог, заборон (обмежень) і послідовність етапів виконання процедури, які закріплені на рівні закону, провадження процедури реалізується із залученням органів адвокатського самоврядування, яким делеговано державою встановлення та нормативне закріплення способу реалізації вимог закону. Процедура допуску до професії адвоката є складовою частиною розвитку інституту адвокатури України і як така має сприяти забезпеченню високого рівня фахової підготовки та суворому дотриманню професійної етики адвокатів (в тому числі майбутніх адвокатів). Разом із тим, органи адвокатського самоврядування мають можливість впливати виключно на якість виконання законодавчо встановленої процедури допуску адвокатів до професії, але не на існування та побудову логіки самої процедури.

Список використаних джерел

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI (із змінами). Відомості Верховної Ради (ВВР), 2013, № 27, ст. 282. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>
2. Порядок допуску до складення кваліфікаційного іспиту, порядок складення кваліфікаційного іспиту та методика оцінювання результатів складення кваліфікаційного іспиту для набуття права на заняття адвокатською діяльністю в Україні. Затверджено рішенням РАУ від 17.12.2013 р. № 270. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/poryadki/2024-06-07-poryadki-23_668d2e1b36603.pdf